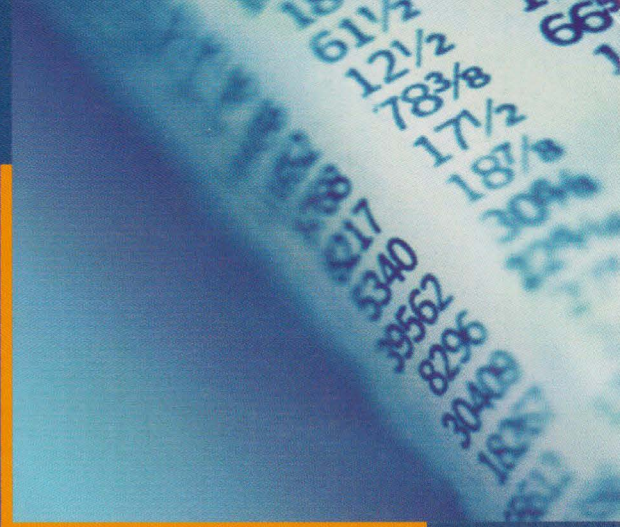

Rachunkowość w procesie tworzenia wartości przedsiębiorstwa

Redakcja naukowa

IRENA SOBAŃSKA i TOMASZ WNUK-PEL

WYDAWNICTWO UNIwersytetu ŁÓDZKIEGO • ŁÓDŹ 2009

Rozdział 19

Wojciech A. Nowak*

O RACHUNKOWOŚCI I SPRAWOZDAWCZOŚCI PRZEDSIĘBIORSTWA MIĘDZYNARODOWEGO

1. Wprowadzenie

W ostatnich latach obserwuje się postępujące umiędzynarodowienie przedsiębiorstw, będące skutkiem rozwoju regionalnych związków państw i procesów globalizacji. Jest ono jednym z istotnych przejawów współczesnego dążenia do zwiększenia zdolności do przynoszenia korzyści ekonomicznych inwestorom, czyli do kreowania wartości dla inwestora. W sferze działalności międzynarodowej powstają największe w świecie zarobkowe podmioty ekonomiczne, których systemy rachunkowości cechuje złożoność niespotykana w innych częściach sektora zorientowanego na zysk. Na gruncie polskiej rachunkowości akademickiej, przedsiębiorstwo międzynarodowe jest wciąż zagadnieniem stosunkowo nowym i – jak dotąd – raczej mało obecnym, a przedmiot „rachunkowość w przedsiębiorstwie międzynarodowym” właściwie dopiero „kiełkuje”. Występuje on w kontekście przedmiotu „rachunkowość międzynarodowa”, wykładanego od kilkunastu lat w naszych uczelniach, a obejmującego także międzynarodowo uznane standardy rachunkowości i sprawozdawczości finansowej, głównie MSR/MSSF. Wydaje się, że na obecnym etapie wyjaśnienia i doprecyzowania wymagają podstawowe kwestie typu „istota przedsiębiorstwa międzynarodowego” oraz „główne zagadnienia rachunkowości w przedsiębiorstwie międzynarodowym”. I one właśnie będą przedmiotem dalszych rozważań. Dodajmy, że sposób rozumienia tych kwestii przez praktykę, ma duże znaczenie dla efektywności kształtowania i regulacji przedsiębiorstwa międzynarodowego jako instrumentu przysparzania inwestorom korzyści ekonomicznych.

---

* Dr hab., Katedra Rachunkowości, Uniwersytet Łódzki, prof. nadzw.

2. Definicja i wyróżniki przedsiębiorstwa międzynarodowego

Przedsiębiorstwo międzynarodowe to przedsiębiorstwo o umiędzynarodowionej działalności w sferach zaopatrzenia, produkcji i rynków zbytu¹.

Działalność międzynarodowa przedsiębiorstwa to ogół transakcji obejmujących dwa lub więcej krajów, realizowanych zarówno z sektorem prywatnym, jak i z sektorem publicznym.

Działalność ta podejmowana jest z następujących powodów:

a) pełniejsze wykorzystanie zdolności produkcyjnych i inwestycyjnych oraz wzrost zyskowności produktów poprzez sprzedaż na innych rynkach,

b) uzyskanie dostępu do surowców lub innych czynników produkcji (przemysły wydobywcze, rolnictwo, przemysły poszukujące niższych kosztów pracy i niższych kosztów pracy),

c) uzyskanie dostępu do wiedzy (budowa pozycji konkurencyjnej na rynkach globalnych poprzez przyspieszone uczenie się nowych technologii).

Uważa się, że przedsiębiorstwo może być uznane za międzynarodowe, jeżeli co najmniej 10% z kwot sprzedaży, aktywów, zysków i zatrudnienia realizowane jest za granicą. Mniej niż 10% któregośkolwiek z tych parametrów w zasadzie wyklucza przedsiębiorstwo z grona przedsiębiorstw międzynarodowych.

Umiędzynarodowienie występuje w formie eksportu i importu oraz w formie aliansu strategicznego:

a) eksport i import – forma typowa dla początkowej fazy wychodzenia poza rynek krajowy;

b) alianse strategiczne – formy działania o strategicznym znaczeniu dla współpracujących stron, takie jak:

– porozumienia licencyjne – osiągnięcie zwrotu z kapitału intelektualnego bez podejmowania ryzyka angażowania za granicą kapitału własnego,

– franczyza – przyzwolecie na używanie marki oraz ciągłe wsparcie w zakresie prowadzenia interesów,

– kontrakty menadżerskie,

– umowy o dostawy,

– udział własnościowy w przedsiębiorstwach zagranicznych (w tym zagraniczne inwestycje bezpośrednie dla uzyskania kontroli nad jednostką zagraniczną – odpowiedni udział kapitałowy w jednostce istniejącej, utworzenie od podstaw jednostki zależnej, *joint venture*).

Wybór formy aliansu strategicznego zależy od czynników prawnych, kosztów, doświadczenia, konkurencji, ryzyka, potrzeby i możliwości sprawowania kontroli oraz od złożoności produktu.

---

¹ Kwestie poruszane w tym punkcie przedstawiamy na podst.: R a d e b a u g h, G r a y, B l a c k, 2006, s. 8–10, 303–308; S o b a Ń s k a, 2006, s. 548–551; K o ź m i ń s k i, 1999, s. 21–50.

Umiedzynarodowienie następuje według strategii w zakresie koncentracji i wiązania aktywów. W praktyce zasadniczo stosuje się trzy następujące strategie (R a d e b o u g h, G r a y, B l a c k, 2006, s. 304–306):

- 1) multilokalności – aktywa zdecentralizowane, niezależne.
- 2) globalności – aktywa wysoce scentralizowane, zamierzone na skalę globalną,
- 3) transnarodowości – aktywa rozproszone, specjalizowane i wzajemnie powiązane.

Przedsiębiorstwa międzynarodowe, obejmujące swą działalnością większą liczbę krajów, formują klasę przedsiębiorstw wielonarodowych (*multinational enterprises* – MNE's). W klasie tej mieszczą się największe przedsiębiorstwa świata o przychodach rocznych sięgających w roku 2004 260 mld USD i wartości rynkowej sięgającej 330 mld USD (R a d e b o u g h, G r a y, B l a c k, 2006, s. 11–12). O przynależności do niej decyduje łączne spełnianie następujących kryteriów:

- a) przewyższanie progu materialności (10%) w zakresie „zagraniczności” odpowiednio sprzedaży, aktywów, zysków i zatrudnienia;
- b) ogólnościowa perspektywa w obszarach produkcji, zaopatrzenia w surowce i komponenty oraz rynków produktów finalnych;
- c) globalny horyzont wizji przedsiębiorstwa;
- d) odpowiednie doświadczenie międzynarodowe kluczowej kadry zarządzającej.

3. Przedsiębiorstwo międzynarodowe jako złożony system adaptacyjny

Przedsiębiorstwo jest szczególną postacią organizacji, ta zaś formą podmiotu ekonomicznego. Podmiot ekonomiczny jest racjonalnym, naturalnym systemem otwartym, będącym kolekcją (uporządkowanym zbiorem) zasobów osobowych i nieosobowych, o metarelacji orientującej zadanej przez jej fundatora. Przedsiębiorstwo jest podmiotem ekonomicznym, racją powołania i funkcjonowania, którego (metacelem, motywem ażeby...) jest generowanie korzyści ekonomicznych dla swego fundatora.

Jako podmiot ekonomiczny, przedsiębiorstwo ma jego fundamentalne atrybuty systemowe, tj. (N o w a k, 2007, s. 197):

- 1) tożsamość,
- 2) periodyczność,
- 3) zasobność,
- 4) obligowalność (towarzysząca zasobności),

5) gratyfikodajność, czyli zdolność płacenia – zdolność do wymiany z otoczeniem, interakcyjność),

6) nadwyżkodajność, czyli zdolność do generowania nadwyżki zasobów importowanych nad zasobami zużywanymi i eksportowanymi,

7) samoopis i sygnalizacja fundamentalnych atrybutów systemowych.

Tożsamość i periodyczność tworzą ramę czasoprzestrzenną, w którą wpisane są pozostałe atrybuty systemowe². Artykulacja stanów fundamentalnych atrybutów systemowych organizacji i ich zmian pod wpływem zachodzących zdarzeń ekonomicznych jest domeną rachunkowości i sprawozdawczości finansowej. Model funkcjonowania podmiotu ekonomicznego (PE) przedstawiono na rys. 1.

Należy podkreślić, że interesariusze, którzy łącznie tworzą system społeczny, występują zarówno w granicach podmiotu ekonomicznego, jak i poza nimi. Są to:

1) interesariusze zewnętrzni – fundator, kredytodawcy i inni wierzyciele, dostawcy zasobów, audytorzy, klienci, władze publiczne, organizacje pozarządowe, społeczność lokalna, społeczeństwo jako ogół;

2) interesariusze wewnętrzni – dominujący, w szczególności najwyższe kierownictwo, oraz niedominujący.

Podtrzymywanie fundamentalnych atrybutów systemowych podmiotu ekonomicznego i jego funkcjonowanie wymagają spełnienia krytycznych warunków homeostazy i adaptacji złożonego systemu adaptacyjnego. Odnoszą się one do podtrzymywania przenikliwości granic systemu (jego otwartości) i powstrzymywania entropii w ich obrębie. W przypadku podmiotu ekonomicznego, warunki te są systemowymi warunkami jego trwania i rozwoju i przyjmują następującą postać (Nowak, 2007, s. 198):

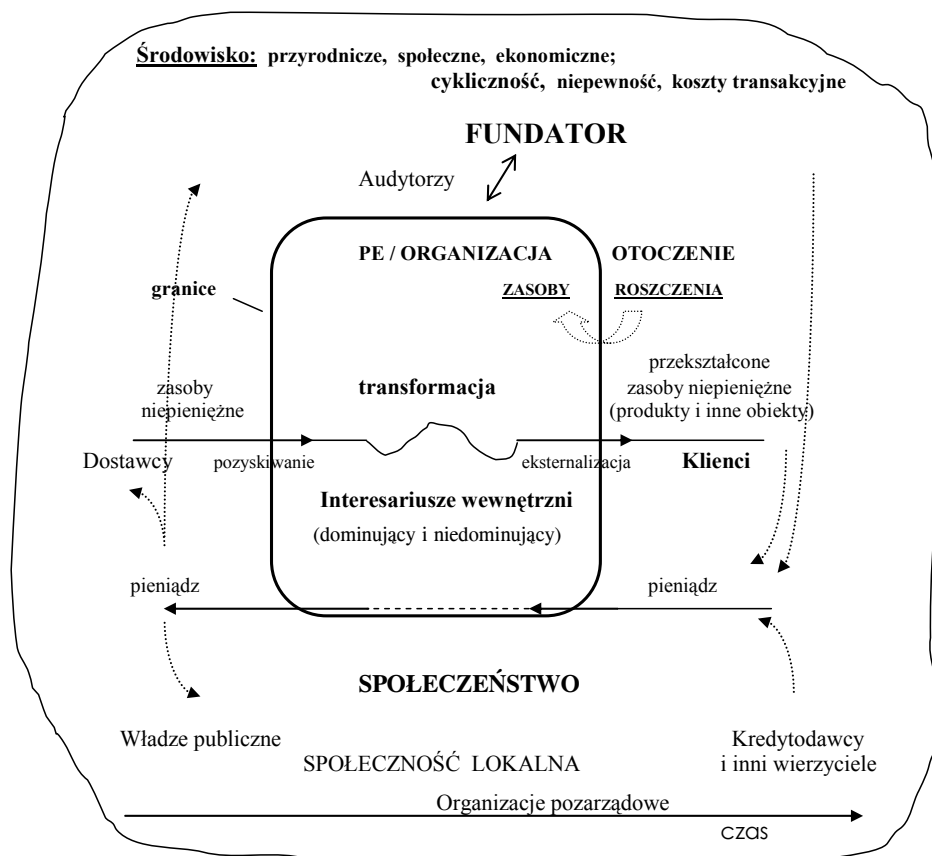
1) **warunku koniecznego** – wydolność wymiany – dostosowanie zdolności płacenia, (zdolności do wymiany, interakcyjności) do zgromadzonych zasobów i towarzyszących im zobligowań, czyli należyte natężenie i odpowiednia ciągłość strumienia medium wymiany środków pieniężnych;

2) **warunku dostatecznego** – homeostaza + adaptacyjność – dostosowanie nadwyżkodajności do zgromadzonych zasobów i towarzyszących im zobligowań, czyli zdolności do generowania odpowiedniej nadwyżki zasobów importowanych nad zasobami zużywanymi i eksportowanymi.

Wydolność wymiany jest warunkiem odpowiedniego przepływu zasobów, zaś nadwyżkodajność jest możliwa przy odpowiedniej transformacji zasobów i stosownej ich redukcji. Zauważmy, że zdolność płacenia/interakcyjność czyni nadwyżkodajność możliwą, choć nie musi być przeciwnie. Przy niedostatecznej nadwyżkodajności system zacznie degradować się.

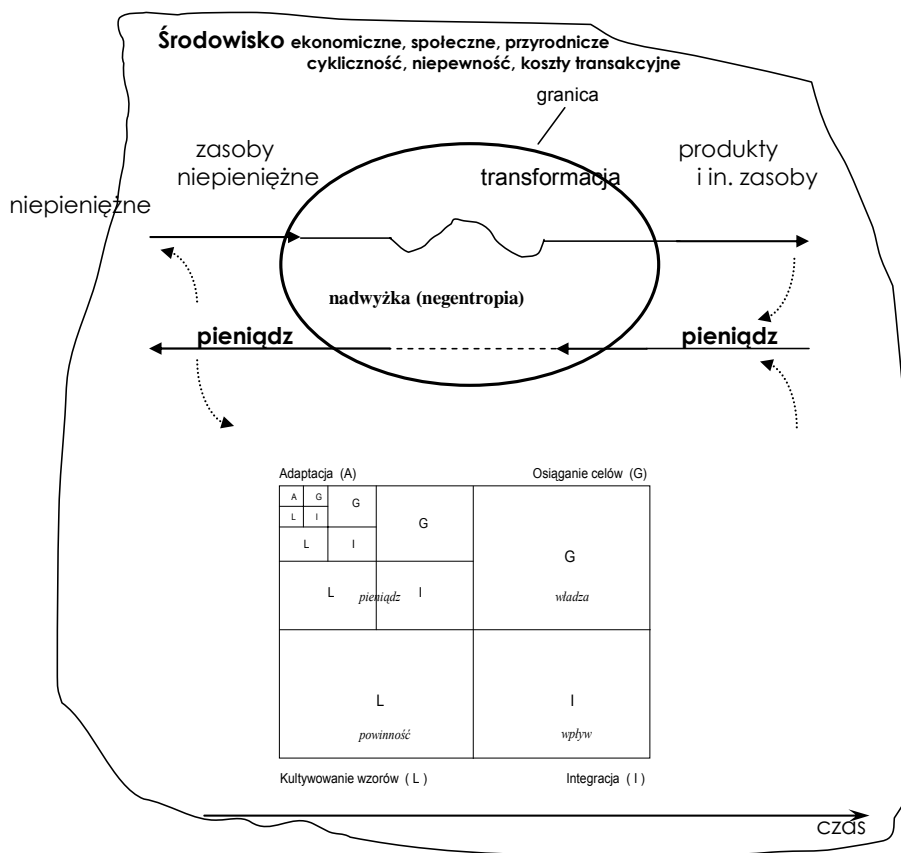
² Należy rozróżnić tożsamość z identycznością.

Rys. 1. Podmiot ekonomiczny i jego interesariusze jako złożony systemu adaptacyjny z determinantą (medium) wymiany w postaci pieniądza

Źródło: opracowanie własne na podst.: Nowak, 2007, s. 199.

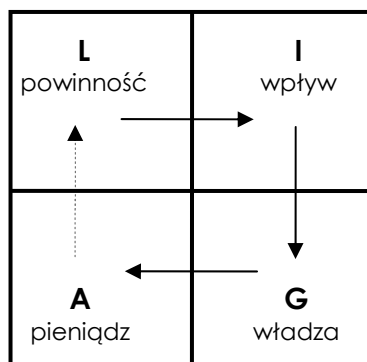
Inicjowane i podtrzymywane przez interesariuszy przepływy i transformacje zasobów czynią podmiot ekonomiczny systemem działania. Według Talcotta Parsonsa, amerykańskiego socjologa i teoretyka systemów, funkcjonowanie każdego systemu działania – a więc także podmiotu ekonomicznego i systemu jego interesariuszy – da się sprowadzić do czterech następujących funkcji koniecznych (imperatywnych): kultywowanie wzorów, integracja, osiąganie celów oraz adaptacja (Calhoun i in., 2002, s. 369). Odnosi się to zarówno do systemu działania jako całości, jak i do wszystkich subsystemów działania wchodzących w jego skład (fraktalność). Poprzez spełnianie funkcji imperatywnych, system adoptuje się do środowiska podtrzymując tożsamość (rys. 2).

Rys. 2. Podmiot ekonomiczny jako system działania i jego funkcje imperatywne:
Tożsamość i adaptacja

Źródło: opracowanie własne z uwzględnieniem: Turner, 1985, s. 39–40.

Podkreślmy, że adaptacja podtrzymująca tożsamości jest możliwa przy kultywowaniu wzorów tożsamości determinujących. Źródłem informacji o nich jest dziedzina funkcji kultywowania wzorów. Przepływ informacji w układzie funkcji imperatywnych przedstawiono na rys. 3.

Rys. 3. Tożsamość i adaptacja:

Cybernetyczne ukierunkowanie sterowania w systemie działania
jako układzie informacyjnie domkniętym (LIGAL)

Źródło: opracowanie własne.

4. Specyficzne problemy rachunkowości w przedsiębiorstwie międzynarodowym w świetle podejścia systemów

Rachunkowość odwzorowuje fundamentalne atrybuty systemowe podmiotu ekonomicznego, którym jest każde przedsiębiorstwo. Umieździarnarodowienie działalności nie zmienia systemowej natury przedsiębiorstwa. Oznacza to, że przedsiębiorstwo międzynarodowe także ma fundamentalne atrybuty systemowe, że musi spełniać systemowe warunki krytyczne trwania i rozwoju oraz że musi realizować imperatywne funkcje systemu działania. Umieździarnarodowienie wpływa jednak na tożsamość, zmienia charakter relacji pomiędzy powiązаныmi podmiotami ekonomicznymi, wprowadza konieczność adaptacji do bardziej złożonego środowiska oraz rozwija różnorodność w funkcjach imperatywnych. Zatem w przedsiębiorstwie międzynarodowym, przy odwzorowywaniu stanów fundamentalnych atrybutów systemowych i ich zmian, rachunkowość napotyka zwykle znaczną i specyficznie ukształtowaną złożoność.

Współcześnie przyjmuje się, że rachunkowość ma dostarczyć informacji przydatnych do kształtowania decyzji, dotyczących trwania i rozwoju podmiotu ekonomicznego. Odnosi się to także do przedsiębiorstwa międzynarodowego. W rachunkowości, dla odwzorowania całości złożonej z wielu podmiotów ekonomicznych, trzeba zdefiniować komponenty tej całości i zespałać ich odwzorowania. W przedsiębiorstwie międzynarodowym, odwzorowania będą początkowo sporządzane według norm rachunkowości właściwych dla kraju lokalizacji podmiotu-komponentu, kształtowanych w warunkach miejscowej tradycji rachunkowości, miejscowego systemu prawnego i miejscowych rynków finansowych.

stwa międzynarodowego jako całości. Dla jej odwzorowania, zespolenia będą wymagały zbiory informacji zwykle najprzód generowanych przy wykorzystaniu różnych filtrów kulturowych (język), ekonomicznych (jednostka pieniężna) i regulacyjnych (standardy pomiaru i komunikowania). Pojawia się więc kwestia wyboru filtrów nadrzędnych/globalnych i sposobu ich użycia do translacji zespalającej dane uzyskane za pomocą filtrów lokalnych.

Podejście systemów pozwala także na jasne określenie kwestii, do których odnosiła się będzie informacja o podmiocie ekonomicznym generowana przez rachunkowość. Będą to:

- a) pozycja finansowa i jej zmiany – odwzorowanie,
- b) strumień pieniądza – kształtowanie i osłanianie,
- c) nadwyżka – kreowanie i osłanianie (ceny transferowe, budżetowanie),
- d) wyniki przekrojowe (wieloaspektowe) – pomiar i ocena,
- e) wartość przedsiębiorstwa /wartość dla udziałowca – kształtowanie i osłanianie.

Nadmieńmy, że kształtowanie stanów wymaga budżetowania, stany faktyczne – pomiaru i oceny, a to oznacza dla rachunkowości przedsiębiorstwa międzynarodowego –konieczność uwzględniania perspektywy *ex ante* i perspektywy *ex post*.

5. Specyficzne problemy rachunkowości międzynarodowej w ujęciu podręcznikowym

Wymienione w poprzednim podrozdziale kwestie a) – e) znajdują swe odbicie w renomowanych podręcznikach rachunkowości międzynarodowej i rachunkowości zarządczej. Dla uzyskania głębszego wglądu w ich strukturę, przytoczymy ze znaczną szczegółowością struktury treści niektórych z tych podręczników.

I tak, autorzy amerykańscy S. B. Gray, S. J. Salter i L. H. Radabaugh (2001) większą część swej książki *Global Accounting and Control: A Managerial Emphasis* poświęcają takim tematom, jak:

- zagadnienia rachunkowości i regulacji menedżerskiej w globalnym biznesie,
- waluty i zarządzanie ryzykiem wymiany,
- organizacja, koordynacja i regulacja w globalnym środowisku,
- porównawcza międzynarodowa rachunkowość zarządcza,
- planowanie i ocena wyników w przedsiębiorstwach wielonarodowych,
- podatki a przedsiębiorstwo wielonarodowe,
- analiza globalnych sprawozdań finansowych (*Global financial statement analysis*),
- transparenta i ujawnienia w warunkach globalnych,
- rachunkowość walut i zmiany kursów walutowych,

– audyt a przedsiębiorstwo wielonarodowe.

W nieco późniejszej, bo wydanej w 2006 r., książce *International Accounting and Multinational Enterprises*, L. H. R a d e b a u g h i S. J. G r a y oraz E. L. B l a c k podejmują następujące kwestie:

- rachunkowość międzynarodowa a biznes międzynarodowy,
- wzory, kultura i rozwój rachunkowości międzynarodowej,
- porównawcza międzynarodowa rachunkowość finansowa,
- analiza międzynarodowych sprawozdań finansowych,
- przejrzystość i ujawnianie w warunkach internacjonalizacji,
- międzynarodowe standardy rachunkowości i globalna konwergencja,
- łączenie interesów międzynarodowych, *goodwill* oraz wartości niematerialne i prawne,
- sprawozdawczość segmentów międzynarodowych,
- rachunkowość walut,
- ujmowanie zmian cen w rachunkowości międzynarodowej,
- *corporate governance* i regulowanie operacji globalnych,
- zarządzanie ekspozycją na ryzyko w przy wymianie walut,
- budżetowanie i ocena wyników w działalności między narodowej,
- zagadnienia audytu międzynarodowego,
- opodatkowanie w działalności międzynarodowej.

Z kolei S. M. S a u d a g a r a n, także autor amerykański, w swej książce z 2004, ujmuje następujące zagadnienia:

- 1) międzynarodowa rachunkowość finansowa:
  - standardy sprawozdawczości finansowej i ich harmonizacja,
  - fluktuacje walut – kursy,
  - zmiany cen – inflacja,
  - *goodwill* oraz wartości niematerialne i prawne,
  - sprawozdawczość segmentów geograficznych,
  - reagowanie na potrzeby zagranicznych użytkowników rachunkowości finansowej,
  - transnarodowa sprawozdawczość finansowa,
  - ujawnienia z zakresu relacji ze środowiskiem naturalnym i społecznym;
- 2) międzynarodowa analiza finansowa:
  - dane – ich dostępność, język, terminologia, format, terminowość i wiarygodność,
  - problemy – deprecjacja i rewaluacja aktywów niebieżących, *goodwill*, kursy walut, świadczenia pracownicze po zatrudnieniu (emerytalne i inne), konsolidacja i sprawozdawczość grup kapitałowych, opodatkowanie;
- 3) międzynarodowa rachunkowość zarządcza:
  - planowanie i budżetowanie wyniku finansowego – system kosztów zmiennych, przeliczanie walut,

- ceny transferowe,
- globalne zarządzanie ryzykiem – wielonarodowe budżetowanie kapitału, zarządzanie ryzykiem kursowym,
- pomiar i ocena wyników;
- 4) technologie systemów informacji – szybciej, taniej, na większą skalę:
  - przekształcanie danych w informacje,
  - przekształcanie informacji w dającą się wykorzystać wiedzę,
  - dopasowanie globalnej strategii i cząstkowych systemów IT – systemy lokalne niekooperujące, systemy lokalne kooperujące, jeden system dla wszystkich, zintegrowane systemy lokalne.

W klasycznym amerykańskim podręczniku rachunkowości zarządczej, jego autorzy z działalnością międzynarodową łączą w szczególności zagadnienia systemów regulacji menedżerskiej i cen transferowych oraz pomiaru wyników i ich wiązania z wynagradzaniem menedżerów (Horngren, Datar, Foster, 2006).

W nowszej literaturze krajowej problemy rachunkowości zarządczej przedsiębiorstw międzynarodowych podejmuje prof. Irena Sobańska w pracy z 2006 r. Koncentruje się ona na takich zagadnieniach, jak:

- miejsce i rola rachunkowości zarządczej w przedsiębiorstwie międzynarodowym,
- struktura organizacyjna a procesy komunikowania w działalności międzynarodowej,
- rachunkowość zarządcza w strukturach scentralizowanych i zdecentralizowanych,
- pomiar wyników,
- ceny transferowe,
- rachunek kosztów jako instrument koordynacji działalności międzynarodowej.

6. Odzworowanie i komunikowanie pozycji przedsiębiorstwa międzynarodowego w praktyce sprawozdawczości ogólnego przeznaczenia

Należy dokonać krótkiego wglądu w rachunkowość przedsiębiorstwa międzynarodowego przez pryzmat publikowanych w Internecie raportów finansowych wybranych przedsiębiorstw wielonarodowych. Weźmiemy pod uwagę takie korporacje wielonarodowe, jak Toyota, General Motors, General Electric, BP, Pfizer, Dell oraz Infosys. Wgląd następuje poprzez uogólnienie i specyfikację generalnych podejść i zagadnień spotykanych w rzeczonych raportach finansowych i przedstawia się następująco:

- a) ekspozycja złożoności podmiotu sprawozdawczego:
  - tylko sprawozdania skonsolidowane – np. Toyota, Pfizer, Dell, GE, GM, BP,
  - sprawozdania jednostki dominującej i skonsolidowane – np. Infosys;
- b) składniki sprawozdania finansowego:
  - pogląd zarządu – omówienie i analiza kondycji finansowej i wyników operacyjnych,
  - rachunek wyniku finansowego/dochodu,
  - sprawozdanie z pozycji finansowej (bilans),
  - rachunek zmian w kapitale własnym,
  - rachunek przepływów pieniężnych,
  - noty do sprawozdań finansowych (w tym polityka rachunkowości);
- c) charakterystyczne zagadnienia sprawozdawczości:
  - wybór języka, waluty i norm odwzorowania: np. język angielski, USD, US GAAP, albo język chiński, USD, US GAAP (GE), albo język angielski, USD, MSR/MSSF, albo...,
  - sprawozdanie finansowe jako rdzeń rocznego raportu finansowego,
  - struktura i objętość rocznego raportu finansowego jako kontekst sprawozdania finansowego:

Infosys ar2008	152 strony
Dell ar2008	105 stron
GE ar2007	116 stron
Toyota ar2008	135 stron
GM ar2008	131 stron
Pfizer ar2007	83 strony
BP ar2007	208 stron

  - sprawozdania/raporty skrócone w różnych językach, walutach, według różnych standardów (Infosys, GE, Toyota),
  - pomiar wyników działalności: EVA, wolne przepływy pieniężne, wartość dodana, pomiar kapitału ludzkiego, brak w raportach ujęć i odniesień zrównoważonej karty wyników (BSC).

7. Rachunkowość przedsiębiorstwa międzynarodowego wobec kwestii zrównoważonego rozwoju

W ostatnich latach przedsiębiorstwa wielonarodowe zwracają coraz większą uwagę na społeczne i przyrodnicze skutki swej działalności. Niektóre z nich wzmiankują aspekty środowiskowy i społeczny w swych raportach rocznych. Inne – jak np. Toyota, Infosys, Dell – zaczęły publikować odrębne raporty roczne z zakresu zrównoważonego rozwoju, prezentując łącznie ekonomiczne, środowiskowe i społeczne aspekty działalności. Raporty te publikowane są równo-

ległe z raportem rocznym. Przykład struktury treści trójasektowego raportu z działalności korporacji wielonarodowej przedstawiamy poniżej.

Struktura trójasektowego raportu z działalności Toyoty w roku 2008

(Toyota Sustainability Report 2008) – 91 stron

Przesłanie zarządu

Podejścia do równoważenia działalności

Zrównoważona mobilność społeczeństwa

Zrównoważone zakłady produkcyjne

Zrównoważone świadczenia na rzecz społeczeństwa

Filozofia korporacji

Zespołowe władanie i zgodność z przepisami prawa

Aspekty środowiskowe

Filozofia środowiskowa

Energia/Globalne ocieplenie

Odzysk zasobów

Substancje szczególnej troski

Jakość atmosfery

Zarządzanie środowiskowe

Mieszkalnictwo

Załączniki – m. in. rachunkowość środowiskowa i ekoefektywność

Aspekty społeczne

Relacje z klientami

Relacje z pracownikami

Relacje z partnerami biznesowymi

Relacje z udziałowcami

Społeczeństwo globalne/społeczności lokalne

Aspekty ekonomiczne

Operacyjne i finansowe rezultaty działalności

Informacje o segmentach geograficznych

Opinia niezależnego audytora o raporcie

7. Konkluzja

Z przedstawionych treści wynika, że umiędzynarodowienie działalności nie zmienia systemowej natury przedsiębiorstwa oraz istoty rachunkowości i jej zagadnień. Wprowadza jednak do nich nowe elementy oraz swoistą złożoność i swoisty kontekst, co zmienia rangę pewnych aspektów funkcjonowania, wymagając specyficznych instrumentów i zabiegów dla ich praktycznego opano-

wywania. Ulega zmianie również zakres wyliczania się przedsiębiorstw międzynarodowych wobec swych interesariuszy. W szczególności ma to odniesienie w postaci łącznego wyliczania się z ekonomicznych, środowiskowych i społecznych efektów działalności. Trójaspektowe wyliczanie się poszerza i pogłębia wymiary wartości przedsiębiorstwa międzynarodowego, jako waloru kreującego korzyści dla inwestora.

Literatura

- Bednarski L., Gierusz J. (red.) (2001), *Rachunkowość międzynarodowa*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Calhoun C., Gerteis J., Moody J., Pfaff S., Schmidt S., Virk I. (eds.) (2002), *Classical Sociological Theory*, Blackwell Publishers, Oxford (UK), Talcott Parsons, [w:] *An outline of the social system*, s. 366–385.
- Gray S. B., Salter S. J., Radebaugh L. H. (2001), *Global Accounting and Control: A Managerial Emphasis*, John Wiley & Sons, ISBN: 978-0-471-12808-3, <http://eu.wiley.com/WileyCDA/WileyTitle/productCd-0471128082.html> _2009.02.02.
- Hansen D. R., Mowen M. M. (2003), *Cost Management: Accounting and control*, Thomson&South-Western, Australia–Canada–Mexico, Chapter 11.
- Horngren C. T., Datar S. M., Foster G. (2006), *Cost Accounting, A managerial emphasis*, Person&Prentice–Hall; Upper Saddle River (NJ) 07458, US–Singapore–Canada, Chapter 23.
- International Financial Reporting Standards (IFRSs')* (2008), International Accounting Standards Board, London.
- Jaruga A., Nowak W. A., Szychta A. (2001), *Rachunkowość zarządcza. Koncepcje i zastosowania*, Absolwent, SWSPiZ w Łodzi, Łódź, rozdz. 1, 10, 11.
- Koźmiński A. K. (1999), *Zarządzanie międzynarodowe*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Nowak W. A. (2007), *O konceptualnej podstawie sprawozdawczości finansowej. Perspektywa angloamerykańska*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Radebaugh L. H., Gray S. J., Black E. L. (2006), *International Accounting and Multinational Enterprises*, John Wiley & Sons, Hoboken (NJ) 070030-5774, US.
- Saudagaran S. M. (2004), *International accounting: A user perspective*, Thomson & South-Western, Australia – Canada – Mexico, Chapter 7.
- Sobańska I. (2006), *Problemy rachunkowości zarządczej w międzynarodowym przedsiębiorstwie*, [w:] I. Sobańska, (red.), *Rachunek kosztów i rachunkowość zarządcza. Najnowsze tendencje, procedury i ich zastosowanie w przedsiębiorstwach*, C.H. Beck, Warszawa.
- Strony internetowe wybranych przedsiębiorstw wielonarodowych, publikujących raporty finansowe: www.bp.com; www.dell.com; www.ge.com; www.gm.com; www.infosys.com; www.pfizer.com; www.toyota.com.

Wydawnictwo UŁ zaprasza www.wydawnictwo.uni.lodz.pl

ISBN 978-83-7525-263-7